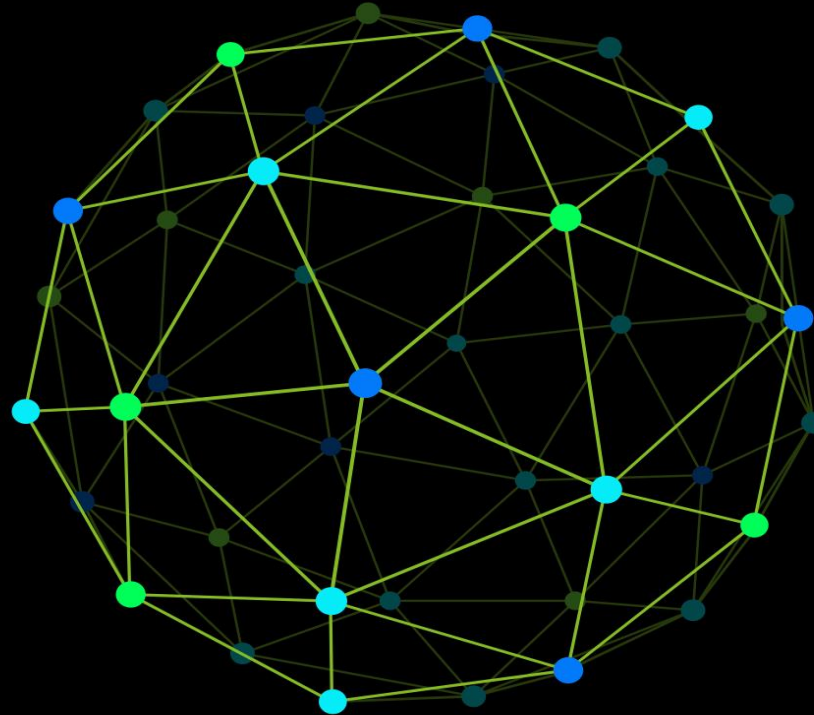

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Almere
Postbus 200
1300 AE ALMERE

Datum
18 juni 2020

Onderwerp
Accountantsverslag 2019

Ons kenmerk
20064CA026/JO

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2019 van de gemeente Almere. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aan-
gelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2019 van de gemeente Almere.

De jaarrekening 2019 van de gemeente Almere geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2019 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Almere. De controle van de jaarrekening is nagenoeg afgerond. De term 'nagenoeg' is gebruikt, omdat de controle pas definitief is beëindigd na het afgeven van de controleverklaring. Afgifte van deze verklaring kan volgens onze beroepsregels pas plaatsvinden nadat de jaarrekening besproken is in het college van burgemeester en wethouders en is vrijgegeven voor doorgeleiding naar de gemeenteraad.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 16 september 2019 en ons auditplan 2019 van 28 oktober 2019. Wij zijn – onder voorbehoud van de ontvangst van een door het college getekende bevestiging bij de jaarrekening en de afronding van de interne kwaliteitsreview – voornemens bij deze jaarrekening op 2 juli 2020 een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid te verstrekken.

Wij bespreken onze bevindingen in de politieke markt

Wij bespreken deze rapportage graag tijdens de bijeenkomst in de politieke markt op 18 juni 2020 en beantwoorden dan ook uw eventuele vragen. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de wethouder Financiën, de gemeentesecretaris en het managementteam Financiën & Control.

Graag danken wij u en uw medewerkers voor de medewerking en flexibiliteit die wij hebben ervaren tijdens onze controle. De controle 2019 heeft zowel voor u als ons onder bijzondere omstandigheden op afstand plaatsgevonden. Met behulp van dagelijkse digitale overleggen met een afvaardiging van de ambtelijke organisatie zijn wij desondanks goed in staat geweest de benodigde werkzaamheden te verrichten, onze vragen te stellen en de controle af te ronden.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. J.J. Zuidema RA

Inhoudsopgave

01 Managementsamenvatting en inleiding

Bestuurlijke samenvatting controle 2019	5
---	---

02 De financiële positie van uw gemeente

De financiële positie van uw gemeente	13
Het weerstandsvermogen	15

03 Belangrijkste bevindingen en observaties

Algemeen	17
Grondexploitaties	18
Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management	23
Fonds Verstedelijking Almere Floriade	24
Sociaal domein	26
Rechtmatigheid	27
SiSa en WNT	28
Fraude als onderdeel van onze controle	29

04 Interne-beheersingsomgeving

De belangrijkste bevindingen uit onze boardletter 2019	31
Betrouwbaarheid en continuïteit automatiseringsomgeving	33

05 Overige aangelegenheden

Communicatie met het management	35
---------------------------------	----

06 Bijlagen

Bijlage A: Niet-gecorrigeerde controleverschillen	37
Bijlage B: Onzekerheden in de controle	38
Bijlage C: Tekortkomingen in de toelichtingen	39
Bijlage D: Bevindingen controle SiSa-bijlage 2019	40
Bijlage E: Onafhankelijkheid	41

01 Management-samenvatting

Bestuurlijke samenvatting controle 2019

	1. Identificeren van wijzigingen binnen uw gemeente	2. Vaststelling materialiteit	3. Reikwijdte	4. Inschatting significante risico's	5. Conclusie significante risicogebieden
Kernactiviteiten	Tijdens onze interim-controle hebben wij eventuele wijzigingen binnen uw gemeente vastgesteld en is de impact op onze controle-aanpak daarvan bepaald. Deze hebben wij gerapporteerd en met u besproken in onze concept-managementletter d.d. 25 oktober 2019, na deze datum zijn er geen (significante) wijzigingen geweest. De definitieve versie is aan u verzonden op 15 november 2019, met kenmerk 2019.077495/IP.	Bij de jaarrekening 2019 van de gemeente Almere verstrekken wij een goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid. De hierbij gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt respectievelijk € 9,9 miljoen en € 29,7 miljoen. De rapportagetolerantie bedraagt €100.000.	De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging d.d. 16 september 2019. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.	Onze planning beschrijft het proces van risico-inschatting, inclusief nadere informatie over de significante risico's die wij tijdens deze opdracht hebben geïdentificeerd. Onze bevindingen en conclusies met betrekking tot deze risico's zijn vermeld in deze rapportage. De significante risico's die wij hebben geïdentificeerd zijn: • Management override of controls (memoriaalboekingen). • Waardering grondexploitaties.	Wij wijzen u op onze conclusies met betrekking tot de significante controlerisico's. Wij merken hierbij op dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd ten aanzien van de significante risicogebieden.
Verklaring	• Wij verstrekken een goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening 2019 van de gemeente Almere.				
Kernpunten	• Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd. • Totaal van € 1,2 miljoen niet-gecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot het vermogen en resultaat. • Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid, met uitzondering van Naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen, vrijval reserve FIO, Voortgezette controle, Sociaal Domein. • Geen niet-gecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot de Wet normering topinkomens. • Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Almere. • Er is één belangrijke wijziging in de verslaggevingsregels: verplicht toelichten COVID-19 met impact voor uw gemeente.				
De controle 2019 van de gemeente Almere					

Bestuurlijke samenvatting controle 2019

Conclusies jaarrekeningcontrole 2019

Financiële positie

- De vermogenspositie van uw gemeente is ultimo 2019 toegenomen ten opzichte van 2018.
- Het weerstandsvermogen bedraagt € 120 miljoen (2018: € 104 miljoen). Dit weerstandsvermogen is hoger dan de door de gemeente onderkende aanwezige risico's van € 75 miljoen (2018: € 74 miljoen).

[Pagina 12](#)

Interne beheersing

- In verband met de coronamaatregelen hebben wij de jaarrekeningcontrole 2019 op afstand gecontroleerd. Ondanks het feit dat zowel ons team als uw gemeente zo veel mogelijk vanuit huis gewerkt heeft, hebben wij met elkaar een soepel traject doorgemaakt. Dit is een prettige constatering en dit bevestigt de verbeteringen die de gemeente Almere de afgelopen jaren heeft doorgemaakt.
- Bij onze tussentijdse en jaareindecontrolewerkzaamheden hebben wij geen significante tekortkomingen geïdentificeerd in de interne-beheersingsmaatregelen voor de financiële verslaggeving.
- Wij kunnen niet steunen op de IT-omgeving en hebben daarom extra gegevensgerichte werkzaamheden verricht, waaronder detailcontroles. Met uw gemeente is afgesproken dat zij voor 2020 voorbereidende werkzaamheden zullen verrichten ten aanzien van de IT-audit. Deze werkzaamheden zullen worden uitgevoerd door de afdeling ICTAR (2^e lijn) en team Audit (3^e lijn).
- De gemeente Almere beschikt over een geactualiseerde frauderisicoanalyse, deze frauderisicoanalyse wordt twee keer per jaar geactualiseerd door de risicomanager en de teammanager Audit & Risk. Daarnaast worden de frauderisico's van de belangrijkste financiële processen meegenomen in de verbijzonderde interne controle die de gemeente uitvoert.

[Pagina 30](#)

Kwaliteit verslaggeving

- De jaarstukken en de daarbij gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling voldoen aan de voorschriften voor verslaggeving uit het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en zijn consistent toegepast ten opzichte van de begroting 2019 en de jaarrekening 2018.

Begrotingsrechtmatigheid

Er is sprake van een begrotingsonrechtmatigheid ten aanzien van de programma's '01. Bestuur, inwoners en economie', '02 Duurzaam, leefbaar en bereikbaar', '07. Veiligheid' en '08. Bedrijfsvoering', die wij niet meetellen in onze oordeelsvorming. In de jaarrekening is hiervoor een adequate verklaring opgenomen.

[Pagina 27](#)

Bestuurlijke samenvatting controle 2019

Conclusies jaarrekeningcontrole 2019

Grondexploitatie

Wij hebben het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten met betrekking tot grondexploitatie ontwikkelt en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Dit in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel. Wij hebben, waar wij dat nodig achtten, specialisten ingeschakeld. Voor de gemeente Almere hebben wij deze specialisten betrokken bij het beoordelen van de door de gemeente gehanteerde parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en voor de grondexploitatiecomplexen Nobelhorst, Stichtsekanal en Stadstuinen. Op basis van onze werkzaamheden, bevindingen en conclusies zijn wij van mening dat de verslaggeving en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent zijn toegepast.

[Pagina 18](#)

Floriade

Uw raad heeft ons door middel van de opdrachtbevestiging d.d. 3 december 2019 verzocht een aantal gegevensgerichte werkzaamheden uit te voeren. Wij hebben op basis van deze werkzaamheden geen observaties om op te nemen in dit accountantsverslag. Naar ons oordeel zijn de in de paragraaf Floriade verantwoorde bestedingen ingevolge het project 'Floriade' van gemeente Almere in alle van materieel belang zijnde aspecten juist en rechtmatig tot stand gekomen.

[Pagina 24](#)

De businesscase voor het organiseren van de Floriade in 2022 is bijgesteld, de afgelopen jaren was er nog sprake van een positieve businesscase, maar op dit moment is sprake van een negatieve businesscase. De bijgestelde businesscase laat een tekort zien van € 5,8 miljoen. Hierdoor heeft de Floriade BV een hogere lening nodig dan waar u eerder rekening mee hield. De verwachting is dat deze lening niet meer volledig zal worden afgelost, waarvoor in de jaarrekening een voorziening is getroffen van € 5,8 miljoen.

Fondsverstedelijking Almere

Overeenkomstig uw verzoek hebben wij als onderdeel van onze opdracht een controle uitgevoerd op de bestedingen die ten laste van het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) zijn gebracht. In de paragraaf is over 2019 een bedrag van € 30,7 miljoen aan baten en een bedrag van € 15,3 miljoen aan bestedingen verantwoord. Wij hebben een controle uitgevoerd op de verantwoorde baten en bestedingen. Uit onze controle zijn geen rechtmatigheids- of getrouwheidsfouten naar voren gekomen.

[Pagina 24](#)

Sociaal Domein

De jeugdzorgkosten bestaan uit de kosten voor lokale en regionale jeugdzorg. De uitvoering van de regionale jeugdzorg is belegd bij de Aankoopcentrale Flevoland. De toename van de jeugdzorgkosten heeft zich ook in 2019 doorgezet en zet zich naar verwachting de komende jaren nog verder door. Voor uw gemeente leidt dit tot een tekort. De tekorten dekt u vooralsnog met incidentele middelen, terwijl de last inmiddels een structureel karakter heeft. Om meer grip te krijgen op de zorgkosten en hierin besparingen te realiseren, heeft het college voor de begroting 2020 diverse maatregelen getroffen. Afhankelijk van de resultaten hiervan is het noodzakelijk dat uw college analyseert in hoeverre het reëel is te verwachten dat de getroffen maatregelen leiden tot de gewenste beheersing en afname van de jeugdzorgkosten. Indien (een deel van) de jeugdzorgkosten structureel hoger uitvalt dan ontkomt u er niet aan structureel middelen vrij te maken om de verwachte tekorten te dekken. Het college heeft dit reeds in de Perspectiefnota 2021 opgenomen, en voert momenteel een analyse uit met als doel een pakket van maatregelen te formuleren om zo een structurele dekking te realiseren.

[Pagina 27](#)

Uit de controle van de lasten in het sociaal domein komt, gelijk aan de uitgevoerde interne controle, een totaal van € 6,2 miljoen aan onzekerheden en een totaal van € 0,3 miljoen ten aanzien van fouten. Dit is het gevolg van het niet of niet tijdig ontvangen van controleverklaringen van zorgaanbieders, of onzekerheden in de verantwoordingen van zorgaanbieders. Omdat dit ruimschoots binnen de goedkeuringstolerantie valt, heeft het geen consequenties voor ons oordeel.

Bestuurlijke samenvatting controle 2019

Conclusies jaarrekeningcontrole 2019

PGB-bestedingen

U voert sinds enkele jaren een interne controle uit op de prestatielevering (getrouwheid) en rechtmatige besteding persoonsgebonden budgetten (PGB's) om zo de onzekerheden hierin weg te nemen dan wel te verminderen. Dit heeft er in 2019 toe geleid dat van de totale PGB last van € 5,9 miljoen er sprake is van een onzekerheid van € 1,1 miljoen en een fout van € 0,3 miljoen.

[Pagina 27](#)

Realiteitsgehalte begroting

- De begrote en werkelijke baten, lasten en resultaten op het programma 'Ruimte en Wonen' laten aanzienlijke afwijkingen zien. Een belangrijke oorzaak hiervan is dat – overeenkomstig de systematiek van de MPGA – jaarlijks alle grondexploitaties integraal worden geactualiseerd. De resultaten van deze actualisaties worden verantwoord op dit programma. Over 2019 realiseert de gemeente Almere een positief resultaat op dit programma. Op het moment dat er echter overschrijdingen op de lasten ontstaan (bijvoorbeeld doordat kosten van bouw- en woonrijp maken naar voren worden gehaald) is het van belang uw raad hierover tijdig te informeren.
- Ten aanzien van de programma's 'Zorg en Welzijn' en 'Werk en Inkomensondersteuning' onderschrijven wij de door uw college ingezette acties om de ramingen van het sociaal domein en specifiek de zorguitgaven te verbeteren, waardoor de verwachting is dat de realisatie hiermee meer in de pas gaat lopen.
- Het verhogen van het realiteitsgehalte van de begroting komt ten goede aan de kwaliteit en daarmee het 'voorspellend vermogen' van de begroting en tussentijdse informatievoorziening.

[Pagina 12](#)

COVID-19 (coronavirus)

- Het coronavirus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar naar verwachting wel voor veel beleidsterreinen van de begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. In de jaarrekening heeft het college dit toereikend toegelicht in de paragraaf '7.11.3 Gebeurtenissen na balansdatum'. Wij hebben de voornoemde analyse en toelichting van het college beoordeeld op basis van onze kennis van de bedrijfsvoering en financiële positie van de gemeente Almere en kunnen ons verenigen met de opgenomen toelichting en conclusie van het college. Vanwege het potentiële belang van de invloed van het coronavirus en de inherente onzekerheid over hoe de situatie zich in 2020 verder ontwikkelt, hebben wij in onze controleverklaring een 'Paragraaf ter benadrukking van de impact van COVID-19' opgenomen. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.
- Gemeenten hebben in 2020 te maken met veel nieuwe ontwikkelingen en acute vraagstukken vanuit de lokale omstandigheden (zoals tijdelijke opschorting van huurverplichtingen voor huurders van gemeentelijke panden en extra subsidiebijdragen aan of financiering van maatschappelijke instellingen) en vanuit het rijk (zoals doorbetalingen in verband met omzetgaranties aan zorgaanbieders en diverse regelingen om onder andere zelfstandigen financieel te ondersteunen) (TOZO). Dit vraagt extra aandacht voor de financiële sturing en verantwoording van deze (nieuwe) geldstromen en de gevolgen ervan voor het verwachte resultaat en de benodigde financiering van de gemeente. Daarnaast leidt dit tot extra aandacht en vraagstukken bij de accountantscontrole van het boekjaar 2020, zoals de wijze waarop achteraf bepaalde prestaties zijn vast te stellen en hoe om te gaan met situaties waarin gemeenten zijn gevraagd door te betalen zonder dat er een prestatie geleverd wordt. Mogelijk heeft dit ook gevolgen voor de mate waarin achteraf de getrouw- en rechtmatigheid van bepaalde geldstromen is vast te stellen, en afhankelijk van de omvang van de onzekerheden, gevolgen voor de oordeelsvorming bij de jaarrekening 2020. Wij adviseren uw college om tijdig een analyse te maken van de afwijkingen die veroorzaakt worden door het coronavirus.

[Pagina 11](#)

Inleiding

Inleiding

Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2019 te verstrekken

De controle van de jaarrekening is nagenoeg afgerond. De na onze controle resterende fouten en onzekerheden blijven naar verwachting binnen onze materialiteit en hebben daardoor geen invloed op de strekking van ons oordeel.

Wij verstrekken separaat van dit accountantsverslag op 2 juli 2020 naar verwachting een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot het vermogen en het resultaat

Wij hebben tijdens onze controle enkele fouten in de conceptjaarrekening geconstateerd, welke zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening. Hierna resteren geen afwijkingen die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van de gemeente.

Een overzicht van controleverschillen groter dan de rapportagetolerantie van € 0,1 miljoen treft u aan in de bijlagen A en B van deze rapportage.

Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid, met uitzondering van de hieronder genoemden

De in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2019 zijn in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het controleprotocol inclusief normenkader 2019 zoals dit op 26 mei 2020 is vastgesteld.

De begrotingsoverschrijdingen zijn in de jaarrekening op een voldoende wijze toegelicht en blijven hierdoor formeel onrechtmatig maar wegen niet mee in ons rechtmatigheidsoordeel.

Naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen

Uit de uitgevoerde controle op de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen blijken afwijkingen van deze regels (= onrechtmatigheden) voor een totaalbedrag van circa € 1,4 miljoen. Deze fout blijft ruim binnen de goedkeurings-tolerantie voor de jaarrekening 2019 en heeft daarom geen impact op de strekking van onze controleverklaring.

Voortgezette controle

Bij de (intern) uitgevoerde voortgezette controle heeft u enkele fouten geconstateerd, een totaalbedrag van circa € 0,6 miljoen is niet gecorrigeerd in de jaarrekening 2019.

Sociaal Domein

Voor zowel PGB als de jeugd- en Wmo-zorg voert u interne controles uit. Hierbij heeft u enkele fouten geconstateerd voor een bedrag ten aanzien van PGB van circa € 0,3 miljoen en jeugd en Wmo circa € 0,3 miljoen.

Er is behoudens de hiervoor genoemde afwijkingen geen sprake van andere resterende controleverschillen (feitelijke afwijkingen) ten aanzien van rechtmatigheid.

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2019 uitgevoerd met de volgende toleranties, als vermeld in het door de auditcommissie vastgestelde controleprotocol:

- Voor fouten bedraagt de tolerantie 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 9,9 miljoen.**
- Voor onzekerheden bedraagt de tolerantie 3% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 29,7 miljoen.**
- Als rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden geldt een bedrag van **€ 0,1 miljoen.**

Wij constateren een rechtmatigheidsfout van € 1,4 miljoen als gevolg van het niet-naleven van de Europese aanbestedingsrichtlijnen.

De fouten ten aanzien van de voorgezette controle bedraagt € 0,6 miljoen. De fouten van het sociaal domein bedragen € 0,6 miljoen, dit betreft geëxtrapoleerde bedragen. Het totaal aan fouten valt binnen de tolerantie van € 9,9 miljoen.

Wij constateren een onzekerheid van € 7,3 miljoen ten aanzien van Sociaal domein en de PGB-bestedingen. Dit valt binnen de goedkeuringstolerantie voor onzekerheden van € 29,7 miljoen en heeft daarom ook geen invloed op de strekking van de controleverklaring.

Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2019 te verstrekken.

Inleiding

Geen resterende controleverschillen met betrekking tot SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2019 geconstateerd.

Geen resterende controleverschillen met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Bij de controle van uw WNT-verantwoording in de jaarrekening hebben wij geen afwijkingen geïdentificeerd die niet zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging van 16 september en het auditplan 2019 van 28 oktober 2019 heeft u ons de opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2019. Naast de inhoud van de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- De Controleverordening gemeente Almere (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het op 26 mei 2020 vastgestelde normenkader 2019.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle geen sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Almere

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage E bij deze rapportage.

Er is één belangrijke wijziging in de verslaggevingsregels: verplicht toelichten COVID-19 met impact voor uw gemeente

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming voor moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om schattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2019.

Wij hebben het door het management toegepaste proces voor de totstandkoming van de jaarrekening geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving.

Wij zijn van mening dat de verslaggeving en de toegepaste schattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

De enige belangrijke wijziging in de verslaggeving is de door de commissie BBV voorgeschreven verplichte toelichting in het jaarverslag en de jaarrekening over de impact van COVID-19 (coronavirus) op uw gemeente. De commissie BBV heeft hiervoor in april 2020 voorbeeldteksten geformuleerd. Uw gemeente heeft in paragraaf '7.11.3 Gebeurtenissen na balansdatum' van de jaarrekening een adequate toelichting opgenomen voor deze gebeurtenis na balansdatum. Uitsluitend om de gebruikers van de jaarrekening te wijzen op deze toelichting hebben wij in onze controleverklaring een paragraaf ter benadrukking van deze aangelegenheid opgenomen. Deze paragraaf doet geen afbreuk aan ons oordeel over de jaarrekening.

02 De financiële positie van uw gemeente

De financiële positie van uw gemeente

In dit hoofdstuk geven wij in hoofdlijnen een samenvatting van de ontwikkelingen in het vermogen en het resultaat van uw gemeente.

De vermogenspositie van uw gemeente is ten opzichte van 2018 toegenomen

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk en expliciet onderscheid tussen resultaatbepaling en -bestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Gemeenten mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen muteren.

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit de in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in de reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door de gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten 2019 bedraagt € 32,8 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds circa € 27,5 miljoen in de reserves gestort, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2019 € 5,3 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in € 1 miljoen)	2019	2018	2017	2016
Eigen vermogen per 1 januari	368	339	283	273
Tussentijdse resultaatbestemming	28	28	45	-14
Gerealiseerd resultaat	5	1	11	24
Totaal ('saldo van baten en lasten')	33	29	56	10
Eigen vermogen per 31 december	401	368	339	283

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2019 36,9% van het balanstotaal (2018: 33,9% van het balanstotaal).

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit de in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in de reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

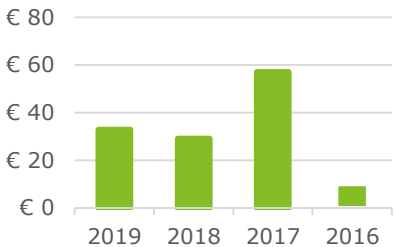
De financiële positie van uw gemeente

Exploitatieresultaat 2019	Rekening 2019	Begroting 2019	Verskil	
Totale baten	839,3	816,5		
Totale lasten	806,6	843,6		
Gerealiseerd saldo van baten en lasten		32,8	-27,1	59,9
Af: stortingen in reserves	186,9	167,6		
Bij: onttrekkingen aan reserves	159,4	194,8		
Saldo mutaties reserves		-27,5	27,1	-54,6
Gerealiseerd resultaat		5,3	0	5,3

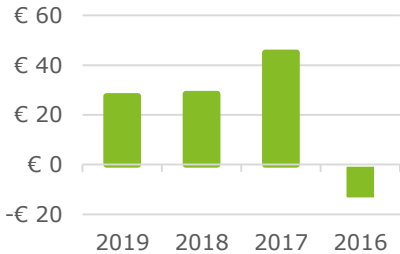
De exploitatie over 2019 laat een voordelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van **€ 32,8** miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van **€ 27,1** miljoen. Dit is een verschil van afgerond **€ 59,9** miljoen.

Hier staat ten opzichte van de begroting een nadeel op de mutaties in reserves tegenover van **€ 54,6** miljoen. Per saldo is sprake van een verschil ten opzichte van de begroting 2019 van **€ 5,3** miljoen.

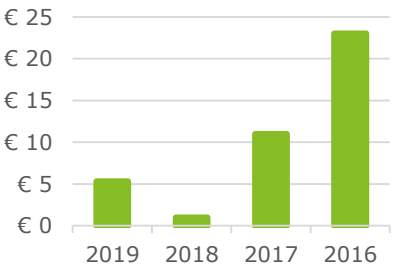
Saldo van baten en lasten (x 1.000)

Mutaties in reserves (x 1.000)

Gerealiseerd resultaat

Het grootste voordeel doet zich voor in het programma Ruimte en wonen (**€ 49,4** miljoen) en in de resultaatbestemming (**€ 54,6** miljoen).

Voor een gedetailleerd inzicht in de afwijkingen en de verklarende toelichting hierbij, verwijzen wij u naar de toelichtingen per programma, onderdeel "toelichting op het overzicht van baten en lasten", zoals opgenomen in de programmaverantwoording in uw jaarstukken 2019.

Op [pagina 28](#) van deze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten in het kader van de begrotingsrechtmatigheid.

Het weerstandsvermogen

Uw weerstandsvermogen is toereikend

Het weerstandsvermogen betreft de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit (voor de samenstelling hiervan verwijzen wij naar hoofdstuk 4 in uw jaarverslag 2019) bedraagt, inclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € 120 miljoen en is opgebouwd uit:

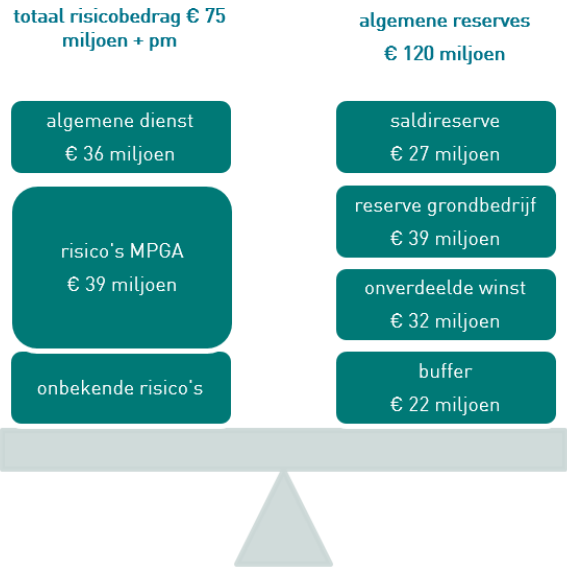
- Saldireserve ad € 27 miljoen
- Reserve grondbedrijf € 39 miljoen
- Onverdeelde winst € 32 miljoen
- Buffer € 22 miljoen

De inventarisatie van de risico's die in de risicoparagraaf (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een kansinschatting van het zich voordoen van het geïdentificeerde risico, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen.

Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en wordt vermeld welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de grootste risico's.

Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van afgerond € 75 miljoen (inclusief buffer corona), inclusief de risico's van grondexploitaties van € 39 miljoen, die inhoudelijk worden toegelicht in de paragraaf risicoparagraaf.

Er is dus sprake van voldoende buffers om deze risico's te kunnen dragen. Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar de risicoparagraaf in uw jaarverslag 2019.

03 Belangrijkste bevindingen en observaties

Belangrijkste bevindingen en observaties

Algemeen

Wij hebben vastgesteld dat de grondslagen van de jaarrekening aanvaardbaar zijn en dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening.

Algemeen

Algemeen

Grondslagen jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zoals opgenomen in de jaarrekening 2019. Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.

Jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2019 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag (jaarresultaat algemene dienst, programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten met toelichting, de SiSa-bijlage en het overzicht taakvelden).

In de programmaverantwoording (onderdeel "programma's") van het jaarverslag dient informatie te worden opgenomen met betrekking tot de vragen: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen en risicobeheersing, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag.

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren voor het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van het college van burgemeester en wethouders in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Grondexploitaties

Op deze pagina hebben wij onze observaties opgenomen ten aanzien van de grondexploitaties.

Grondexploitaties zijn geactualiseerd

Actualisatie

Veruit de grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitaties). Wij hebben vastgesteld dat de grondexploitaties zijn geactualiseerd. De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot 4 P's:

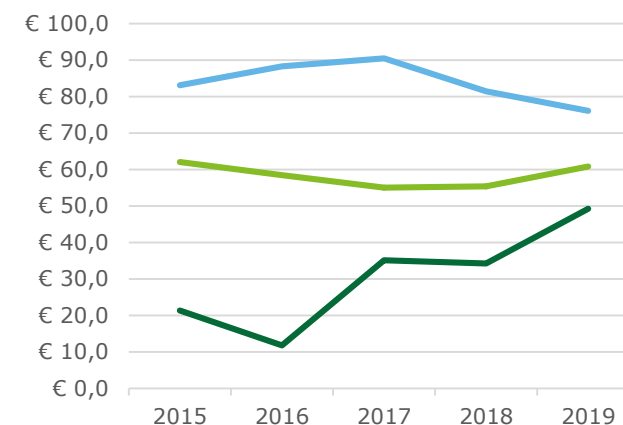
- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel, appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?
- **Plankosten:** Zijn de plankosten toereikend ten opzichte van de nog te realiseren civiele kosten?

Deze vier P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw Meerjarenprognose Grondexploitaties (MPGA).

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

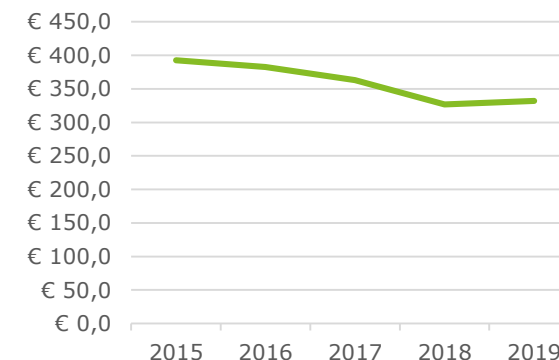
- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen; met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

Belangrijkste grexen (boekwaarde in miljoen)

Nobelhost
Stadstuinen
Stichtsekan

Totaal grexen
(boekwaarde in miljoen)

Belangrijkste bevindingen en observaties

Grondexploitaties

Op deze pagina hebben wij onze observaties opgenomen ten aanzien van de grondexploitaties.

Grondexploitaties

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd, een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel. Indien nodig hebben wij specialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet om ons een afzonderlijk oordeel te vormen over de grondexploitatie. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen aannemelijk zijn en consistent worden gebruikt.

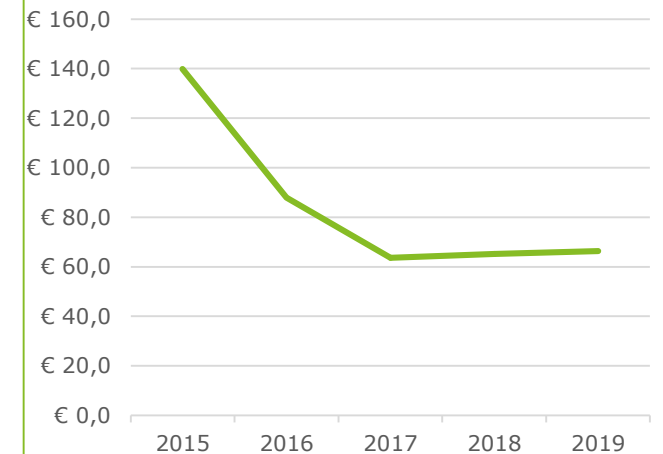
De grondexploitaties zijn door uw college voor de jaarrekening 2019 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd). Waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen. Wij stellen vast dat ruimte bestaat om de precisie te versterken van de vastleggingen van de interne controles 'in de lijn' en de getroffen en uitgevoerde beheersingsmaatregelen ter afdekking van (significante) risico's zoals wij die hebben onderkend ten aanzien van de waardering van de voorraad bouwgronden in exploitatie.

Ultimo 2019 is op basis hiervan € 66,4 miljoen opgenomen in de voorziening negatieve grondexploitaties, om de naar verwachting niet meer met verkopen goed te maken kosten (2018: € 65,2 miljoen) te dekken. Een overzicht van de ontwikkeling in boekwaarden van de belangrijkste grondexploitaties en de omvang van de voorziening ter dekking van 'negatieve plannen' (verliezen) treft u op de volgende pagina aan.

Voor een nadere onderbouwing van de hoogte van de voorziening verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid (hoofdstuk 3.3 van het jaarverslag 2019) en de MPG, waar de belangrijkste complexen en de daarmee gepaard gaande risico's worden toegelicht.

Het geraamde eindresultaat van alle lopende grondexploitatieprojecten heeft een eindwaarde van € 191 miljoen (2018: € 170 miljoen), voor negatieve exploitaties zijn voorzieningen getroffen van € 66,4 miljoen (2018: 65,2 miljoen). Deze (verwachte) uitkomsten zijn in belangrijke mate afhankelijk van de uitgangspunten voor de planning (fasering) en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode).

Voorziening grondbedrijf (boekwaarde in miljoen)

Belangrijkste bevindingen en observaties

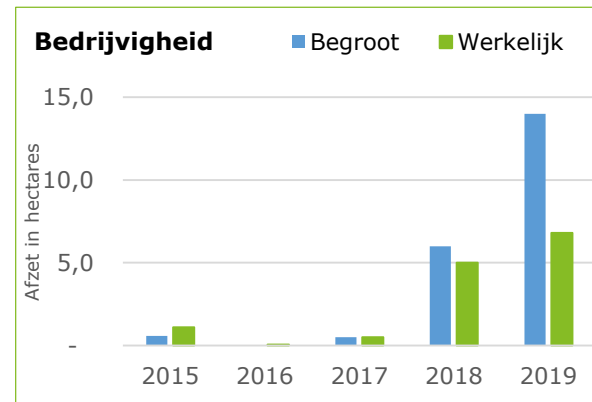
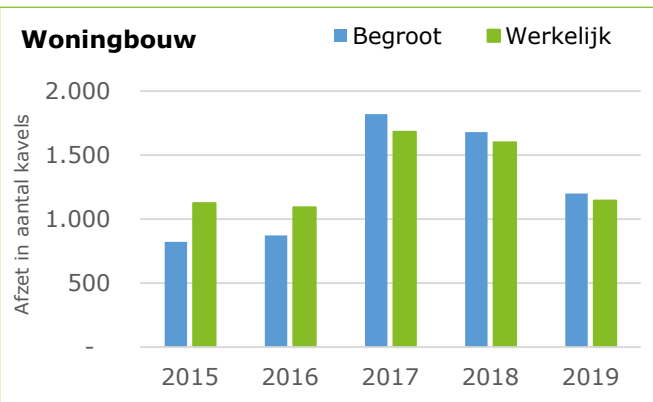
Grondexploitaties

Op deze pagina hebben wij onze observaties opgenomen ten aanzien van de grondexploitaties.

Grondexploitaties

De meerjarige ontwikkeling in de begrote en de gerealiseerde afzet is als volgt visueel weer te geven:

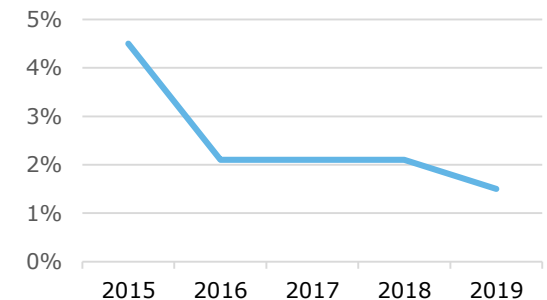

De rekenrente voor actualisatie grondexploitaties

De bij de actualisatie van de grondexploitaties gehanteerde rekenrente is berekend op basis van de voorschriften van de Commissie BBV en ontwikkelt zich als volgt:

Wanneer de werkelijke rente (2019: 1,86%) meer dan 0,5% afwijkt van de gehanteerde rente van 1,5% dienen de grondexploitaties met de werkelijke rente te worden berekend. Aanpassing van de rente kan een aanzienlijke impact hebben op de waardering van de grondexploitaties. Er is overigens bij uw gemeente over 2019 geen sprake van een afwijking van meer dan 0,5%.

Rekenrente grondexploitaties

Belangrijkste bevindingen en observaties

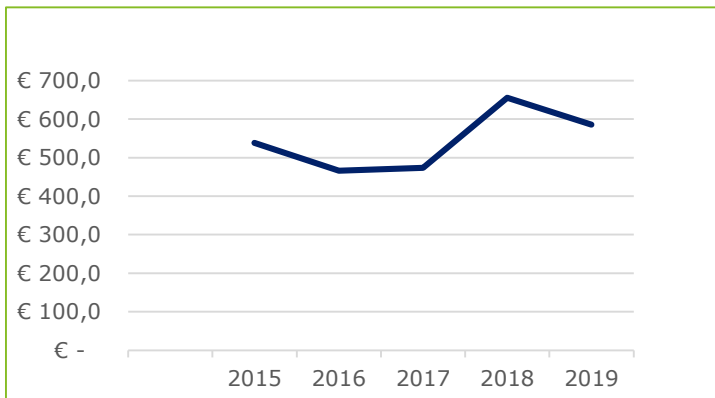
Grondexploitaties

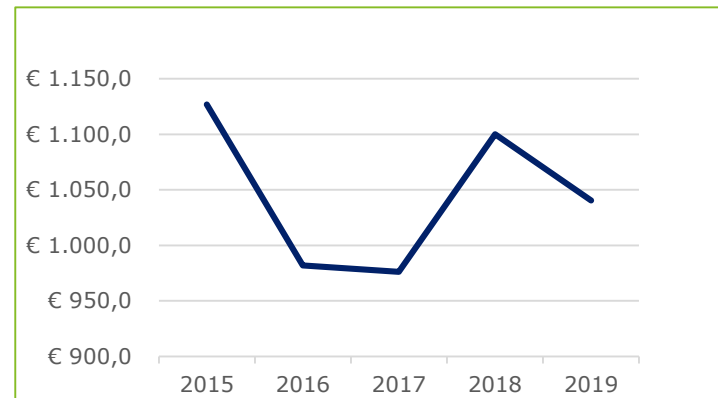
Op deze pagina hebben wij onze observaties opgenomen ten aanzien van de grondexploitaties.

Grondexploitaties

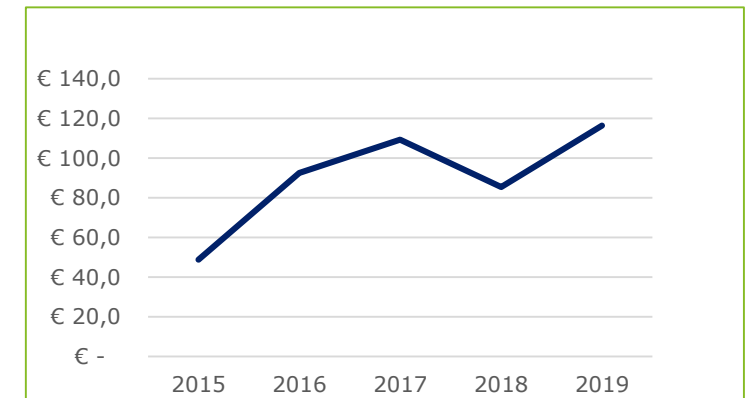
Nog te maken kosten (in miljoen)

Te realiseren opbrengsten (in miljoen)

Resultaat (contant in miljoen)

Waardering “niet in exploitatie genomen gronden”

De overgangsbepaling voor de materiële vaste activa (gronden en terreinen) na de reclassificatie van niet in exploitatie genomen gronden in de jaarrekening 2016 heeft een looptijd van 4 jaar. Uiterlijk op 31 december 2019 moest een definitieve toets plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets. Wordt daarbij een duurzame waardevermindering vastgesteld, dan moet dit uiterlijk 31 december 2019 leiden tot een afwaardering van deze gronden. Uw gemeente heeft deze toets uitgevoerd, en uit deze toets zijn geen aanvullende waardeverminderingen naar voren gekomen.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Grondexploitatie

Op deze pagina hebben wij onze conclusies en observaties opgenomen ten aanzien van de grondexploitatie.

Grondexploitatie

Wij hebben Deloitte RE&P verzocht onderzoek te doen naar de volgende projectoverstijgende aspecten:

- Programma en Planning van de bedrijventerreinen
- Programma en Planning van het woningbouwprogramma
- Parameters

Daarnaast heeft RE&P op basis van onze risicoanalyse de volgende complexen in detail onderzocht:

- Nobelhorst
- Stichtse Kant
- Stadstuinen

Ten slotte hebben wij zelf de volgende complexen op specifieke aspecten in onze werkzaamheden betrokken:

- De Voetnoot
- De Vaart IV/VI
- Kustzone Poort (inclusief Vis a Vis)

Conclusies en observaties grondexploitatie

Hierna presenteren wij op hoofdlijnen onze belangrijkste observaties. Wij hebben onze bevindingen in detail gerapporteerd aan en besproken met uw strategisch adviseur weerstandsvermogen, de medior planeconoom en uw afdelingshoofd grondzaken en strategie.

Programma en Planning van de bedrijventerreinen

Het totaal van het bedrijventerreinen programma en de fasering, zoals opgenomen in de MPG 2020, beslaat een mogelijk risico t.a.v. realiseerbaarheid van de verwachte uitgifte t/m 2022.

Programma en Planning van het woningbouwprogramma

Het totale woningbouwprogramma en de fasering, zoals opgenomen in de MPG 2020, achten wij aannemelijk.

Parameters

De gehanteerde parameters achten wij aannemelijk.

Nobelhorst

De waardering van het complex Nobelhorst is – ten aanzien van de door ons geanalyseerde onderdelen met een geprognosticeerd positief saldo van € 27,8 miljoen netto contant per 31 december 2019 – aannemelijk.

Stichtse Kant

De waardering van het complex Stichtse Kant – ten aanzien van de door ons geanalyseerde onderdelen, met een geprognosticeerd positief saldo van € 34,5 miljoen netto contant per 31 december 2019 – omvat een mogelijk risico t.a.v. de realiseerbaarheid van de verwachte uitgifte t/m 2022. Dit risico is overigens opgenomen in het weerstandsvermogen van het grondbedrijf.

Stadstuinen

De waardering van het complex Stadstuinen is – ten aanzien van de door ons geanalyseerde onderdelen, met een geprognosticeerd positief saldo van € 17,3 miljoen netto contant per 31 december 2019 – aannemelijk.

Kustzone Poort

Wij hebben ten behoeve van Kustzone Poort specifiek de effecten van het behouden van Vis a Vis in dit complex beoordeeld. Hieruit zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.

De Voetnoot

Bij complex de Voetnoot is gebleken dat voorgaand jaar abusievelijk btw was opgenomen in de opbrengsten. Dit is in deze actualisatie gecorrigeerd waardoor de te verwachten opbrengsten zijn gedaald. Wij hebben vastgesteld dat de verwerking van deze correctie juist is geweest en dit een zogenoemde unieke afwijking is.

De Vaart IV/VI

Ten aanzien van de Vaart hebben wij de verwerking van de beoogde boscompensatie beoordeeld. Ook hierbij hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.

De toegepaste schattingen voor de waardering van de grondexploitatie zijn aannemelijk en worden consistent toegepast.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Inschattingen van het management

Op deze pagina hebben wij overige aangelegenheden opgenomen ten aanzien van de jaarrekening 2019.

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen.

Binnen de voorzieningen maakt u conform het BBV onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', ter 'egalisering van kosten' ('groot onderhoud'), en 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is'.

Voor de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egalisering van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college. Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet bedoeld om ons een oordeel te vormen over individuele schattingsposten. Indien nodig hebben wij specialisten ingeschakeld (bijv. actuarissen, taxateurs, belastingspecialisten) bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Memoriaalboekingen

Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn daarom in opzet meer risicovol. Bij de accountantscontrole besteden wij daarom extra aandacht aan deze boekingen. Wij hebben hierbij geconstateerd dat uw gemeente door de huidige opzet en inrichting van de financiële administratie veel memoriaalboekingen maakt (zowel in aantal als qua bedragen), wat de transparantie van de boekingsgang en het inzicht in de feitelijke boekingen niet ten goede komt. Mede daardoor is het lastig om vast te stellen welke mutaties betrekking hebben op 'reguliere' memoriaalboekingen (zoals afschrijvingen en salarissen) en wat correctieboekingen zijn. Dit is met name het gevolg van het niet kunnen steunen op de IT-omgeving. Wij geven uw college in overweging om het nut en de noodzaak van de huidige boekingsgang en specifiek het gebruik van memoriaalboekingen te heroverwegen om zo de systematiek van boeken en daarmee onder andere de analyse van de (memoriaal)boekingen verder te vereenvoudigen. Daarnaast adviseren wij uw college een periodieke interne controle uit te voeren rondom het proces van memoriaalboekingen om enerzijds meer inzicht te verkrijgen in het nut en de noodzaak van de memoriaalboekingen en anderzijds de interne beheersing van (memoriaal)boekingen te verbeteren. Wij hebben bij onze controle overigens geen bevindingen geconstateerd.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Fonds Verstedelijking Almere

Fonds Verstedelijking Almere en Floriade

Fonds Verstedelijking Almere

Overeenkomstig uw verzoek hebben wij als onderdeel van onze opdracht een controle uitgevoerd op de bestedingen die ten laste van het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) zijn gebracht. In de paragraaf is over 2019 een bedrag van € 30,7 miljoen aan baten en een bedrag van € 15,3 miljoen aan bestedingen verantwoord. Wij hebben een controle uitgevoerd op de verantwoorde baten en bestedingen. Wij hebben bij deze controle de materialiteit zoals wij die voor de jaarrekening als geheel hanteren toegepast (volgens de SiSa-systematiek). Uit onze controle zijn geen rechtmatigheids- of getrouwheidsfouten naar voren gekomen die de rapporteringstolerantie overschrijden.

Floriade

U heeft ons door middel van de opdrachtbevestiging d.d. 3 december 2019 verzocht de volgende gegevensgerichte werkzaamheden uit te voeren:

- Aansluiten projecten in paragraaf Floriade 2019 met begroting.
- Aansluiten gerealiseerde baten en lasten met de financiële administratie.
- Uitvoeren steekproef op de juistheid van de verantwoorde kosten voor totaal Floriade en per deelproject op basis van een materialiteit van 1% van de verantwoorde uitgaven in de paragraaf Floriade 2019.
- Vaststellen aansluiting mutaties reserves met raadsbesluiten.
- Vaststellen juistheid en volledigheid van de storting in de voorziening grondexploitatie 2019.
- Beoordelen verenigbaarheid van de niet-financiële informatie in de paragraaf en beoordeling van de kwaliteit van analyses en toelichtingen.

Wij hebben op basis van bovenstaande werkzaamheden geen observaties om op te nemen in dit accountantsverslag. Naar ons oordeel zijn de in de paragraaf Floriade verantwoorde bestedingen ingevolge het project 'Floriade' van gemeente Almere in alle van materieel belang zijnde aspecten juist en rechtmatig tot stand gekomen.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Fonds Verstedelijking Almere

Floriade

Floriade

Floriade B.V.

De businesscase voor het organiseren van de Floriade in 2022 is in het voorjaar van 2020 bijgesteld. De bijgestelde businesscase laat een tekort zien van € 5,8 miljoen. De verwachting is dat de Floriade B.V. de ontvangen leningen als gevolg hiervan niet meer volledig zal kunnen terugbetalen aan de gemeente. Hiervoor is in de jaarrekening een voorziening getroffen van € 5,8 miljoen.

Risicoprofiel Floriade

In het weerstandsvermogen is in de jaarrekening 2019 een risicobedrag van € 13,3 miljoen opgenomen ten opzichte van € 13,4 miljoen in de programmabegroting 2020 en € 10,5 miljoen in de jaarrekening 2018 voor toekomstige risico's ten aanzien van het evenement.

Deze risico's ten aanzien van het evenement blijven voortbestaan zolang de gemeente enig aandeelhouder is van de B.V. Risicobewaking en monitoring van deze B.V. inclusief het verwachte resultaat blijft derhalve komende jaren tot na afsluiting van het evenement in 2022 van groot belang. Dit wordt overigens door het college en ambtelijk management ook onderkend.

Gebeurtenis na balansdatum

Sinds 2012 is er hard gewerkt aan de realisatie van de Floriade en de daarmee verbonden ambities. Daarbij zijn ook al een aantal concrete resultaten bereikt. Het is echter ook duidelijk dat niet alles lukt, bijvoorbeeld het vinden van de juiste en voldoende sponsors of het vastgoed dossier. Ook heeft u te maken gehad met een aantal tegenvallers, zoals het stikstof dossier en meer recent de coronapandemie. Deze pandemie heeft grote effecten op alle grote evenementen wereldwijd. Daarmee is ook duidelijk dat de plannen voor de Floriade niet ongewijzigd door kunnen gaan. In samenspraak met u heeft het college een verkenning uit laten voeren, waarin drie scenario's zijn onderzocht. Hierover bent u in de raadsbrief d.d. 12 mei 2020 geïnformeerd.

Op dit moment is er veel aandacht voor de gevolgen van de pandemie en de effecten op de Floriade. Op 4 juni 2020 spreekt u in de politieke markt weer over de Floriade.

In overeenstemming met de publicatie van de commissie BBV d.d. 24 maart 2020 heeft het COVID-19-virus geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019. Dit geldt onverkort ook voor de ontwikkelingen ten aanzien van het Floriade-evenement en de gevolgen van mogelijke besluitvorming hierover voor Floriade B.V. Uw gemeente heeft in paragraaf '7.11.3 Gebeurtenissen na balansdatum' van de jaarrekening een adequate toelichting opgenomen voor deze gebeurtenis na balansdatum.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Sociaal domein

Op deze pagina hebben wij overige aangelegenheden opgenomen ten aanzien van de jaarrekening 2019.

Sociaal domein – PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – zoals ook in voorgaande jaren – een controleverklaring met beperking bij de PGB-verantwoordingen 2019. Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering voor de verantwoorde PGB-bestedingen en de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen bij de SVB, hebben tot en met het boekjaar 2019 geleid tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid ter grootte van de bestedingen in het boekjaar.

Uw organisatie heeft dit jaar aanvullende interne beheersmaatregelen ingericht en interne controles verricht, om de onzekerheden weg te nemen en vast te stellen dat de prestatielevering en rechtmatigheid van de bestedingen voldoende aantoonbaar is. Hiertoe heeft uw team Audit & Risk een verbijzonderde interne controle uitgevoerd op de volgende aspecten:

- Controle op het toekenningsproces
- Budgetconfirmatie met de SVB
- Een analyse uitnutting per cliënt
- Controle op de levering van zorg

Uit de uitkomsten van de interne controle blijkt dat de onzekerheden teruggebracht kunnen worden van € 5,9 miljoen naar € 1,1 miljoen, en de hieruit komende fouten bedragen € 0,3 miljoen. Dit betreft overigens geëxtrapoleerde bevindingen als uitkomst van uitgevoerde deelwaarnemingen op cliëntniveau.

Wmo- en Jeugdkosten

De gemeente voert de Wmo in belangrijke mate in eigen beheer uit. De jeugdzorg wordt deels in eigen beheer en deels in regionaal verband georganiseerd, waarbij de gemeente Almere penvoerder is via de Aankoopcentrale regio Flevoland. Het controle- en verantwoordingsproces over 2019 van de Aankoopcentrale is in mei 2020 afgerond.

De totale onzekerheid Jeugd en Wmo voor de gemeente Almere bedraagt voor 2019 € 6,2 miljoen, als gevolg van het niet of niet tijdig ontvangen van controleverklaringen van zorgaanbieders of onzekerheden in de verantwoordingen van zorgaanbieders.

De fouten van het sociaal domein bedragen € 0,3 miljoen van de PGB-bestedingen. Dit betreft geëxtrapoleerde fouten. Dit valt binnen de tolerantie van € 9,9 miljoen.

De onzekerheid van het sociaal domein bestaat uit € 1,1 miljoen van de PGB-bestedingen en € 6,2 miljoen van de bestedingen Zorg in Natura. Dit totaal van € 7,3 miljoen valt binnen de tolerantie voor onzekerheden van € 29,7 miljoen.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Rechtmatigheid

Er is sprake van een begrotingsoverschrijdingen op de programma's "01 Bestuur, inwoners en economie", "07 Veiligheid", "08 Bedrijfsvoering", welke niet meetellen voor het oordeel van de accountant.

Begrotingsoverschrijding

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2019, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de raad, zodat zij tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad als toezichthoudend orgaan.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2018 van de Commissie BBV. Wij hebben bij de controle op de jaarrekening (pagina 302) vastgesteld dat er sprake is van een begrotingsoverschrijding op de programma's 01 Bestuur, inwoners en economie, 02 Duurzaam, leefbaar en bereikbaar, 07 Veiligheid, 08 Bedrijfsvoering. De overschrijdingen van de programma's 07 Veiligheid en 08 Bedrijfsvoering tellen niet mee voor het oordeel van de accountant, omdat er sprake is van een hogere last die geheel of grotendeels wordt gecompenseerd door gerelateerde opbrengsten binnen het programma. De hogere opbrengsten binnen het programma Bedrijfsvoering hebben voornamelijk betrekking op de verhuuropbrengsten. De begrotingsoverschrijding voor het programma bedrijfsvoering heeft betrekking op hogere ICT-kosten en valt daarmee binnen het beleid. Voor programma 01 Bestuur, inwoners en economie is er sprake van een overschrijding door aanpassing van de rekenrente voor de voorziening pensioen wethouders. Voor programma 02 Bestuur, Duurzaam, leefbaar en bereikbaar is er sprake van een overschrijding door het treffen van de voorziening Floriade. Deze tellen niet mee voor het oordeel van de accountant. Voor deze programma geldt eveneens dat de overschrijding binnen het bestaande beleid valt.

Rechtmatigheid Europese aanbestedingen

Gemeenten moeten opdrachten boven een jaarlijks door de Europese Commissie vast te stellen drempelwaarde Europees aanbesteden.

Voor de jaarrekening is door team Audit & Risk een crediteurenanalyse uitgevoerd, waar bij de organisatie op basis van de onderliggende contracten en in voorgaande jaren uitgevoerde controles is getoetst of over 2019 de Europese aanbestedingsrichtlijnen zijn nageleefd.

Op basis van onze werkzaamheden – waarbij wij gebruik hebben gemaakt van de intern voorbereide analyses en daarbij verzamelde documentatie – concluderen wij dat over 2019 sprake is van een aantal afwijkingen van de aanbestedingsrichtlijnen voor een totaalbedrag van circa € 1,4 miljoen (2018: € 1,4 miljoen).

Begrotingsoverschrijdingen

<i>Programma 01</i>	totaal € 2,3 miljoen
Bestuur, inwoners en economie	Deze overschrijding is volledig gemeld.
<i>Programma 02</i>	totaal € 3,7 miljoen
Duurzaam, leefbaar en bereikbaar	Deze overschrijding is volledig gemeld.
<i>Programma 07</i>	totaal € 0,3 miljoen
Veiligheid	Deze overschrijding is volledig gemeld.
<i>Programma 08</i>	totaal € 1,4 miljoen
Bedrijfsvoering	Deze overschrijding is volledig gemeld.

De geconstateerde kostenoverschrijdingen op de programma's die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt, hebben geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Belangrijkste bevindingen en observaties

SiSa-bijlage en WNT
verantwoording

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage of de WNT-verantwoording 2019 geconstateerd.

SiSa-bijlage

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota Verwachtingen accountantscontrole SiSa 2019. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden in de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage D van dit accountantsverslag. Tijdens de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd

De Wet normering topinkomens (WNT)

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechte in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt.

De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2019 niet meer bedragen dan € 194.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000. In 2019 hebben wij geen overschrijdingen van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

Wij hebben geen fouten geconstateerd ten aanzien van de SISA-bijlage.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de WNT, noch met betrekking tot de publicatieverplichtingen van de WNT.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Fraude als onderdeel van onze controle

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude.

Fraude als onderdeel van onze controle

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptiewetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgt met anticorruptieregels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat de directie daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de auditcommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop het deze beheerst.

In onze voorgaande rapportages hebben wij u geattendeerd op het belang van periodieke frauderisicoanalyses, bijvoorbeeld met gebruikmaking van de 'fraudedriehoek', als vast onderdeel van de interne-beheersingsomgeving. Uw gemeente heeft dit opgevolgd door twee keer per jaar de frauderisicoanalyse te actualiseren door de risicomanager en de teammanager Audit & Risk. Daarnaast worden de frauderisico's van de belangrijkste financiële processen meegenomen in de verbijzonderde interne controle. Wij zien dat dit een standaard proces is geworden.

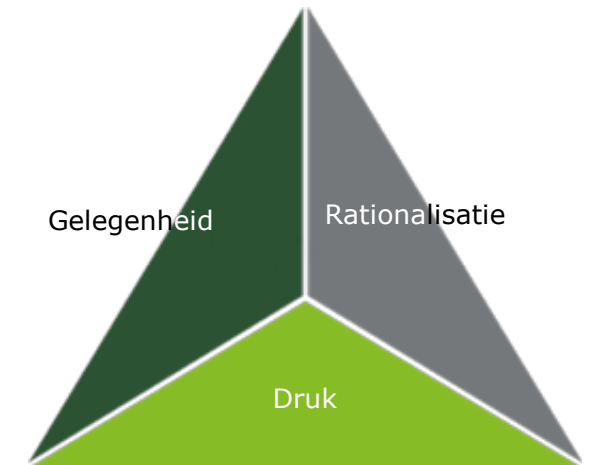
Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne-beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij geen indicaties tot fraude geconstateerd. Tevens hebben wij geen materiële fraudesignalen ontvangen.

04 Interne- beheersingsomgeving

Interne-beheersingsomgeving

De belangrijkste bevindingen uit onze boardletter 2019

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2019 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze boardletter 2019. De specifieke aandachtspunten die wij hebben gerapporteerd en aan u toegelicht op de politieke markt zijn als volgt:

Onderwerp	Bevinding	Huidige status
Risicomanagement	U heeft de afgelopen jaren een positieve ontwikkeling doorgemaakt ten aanzien van het risicomanagement. In de kadernota 2016 heeft u beschreven dat integraal risicomanagement bedoeld is om het risicobewustzijn van organisatie en bestuur te vergroten, zodat er een verantwoorde balans ontstaat tussen risico's nemen en risico's beheersen. Wij hebben begrepen dat er op dit moment verkennende gesprekken plaatsvinden met uw wethouder financiën, om verdere invulling te geven aan het risicomanagement in de organisatie. Wij onderschrijven de door de gemeente Almere ingezette lijn. Wij hebben eveneens van de ambtelijke organisatie begrepen dat de frauderisicoanalyse niet alleen jaarlijks wordt geactualiseerd, maar dat men het voornemen heeft deze ook met de gemeenteraad te delen, zodat een gerichte frauderisicoanalyse een zichtbaar en vast onderdeel kan worden van de interne-beheersingsomgeving.	De ambitie van de gemeente is om in drie jaar door te groeien naar het hoogste volwassenheidsniveau. Hiervoor zijn interne, maar ook externe afstemmingen belangrijk. Het gesprek met de raad over frauderisico's zal een plek krijgen. Momenteel wordt onderzocht hoe dit concreet vorm en inhoud moet krijgen.
Sociaal domein	Naar aanleiding van de onverwachte tekorten in de afgelopen jaren binnen het sociaal domein, heeft u bij de programmabegroting 2020 een bestuursopdracht geformuleerd om meer grip te krijgen op de voorspelbaarheid van de bestedingen in het sociaal domein. Onderdeel van dit onderzoek is ook de vraag of de huidige contracten met de zorgaanbieders in voldoende mate bijdragen aan de gewenste beleidsmatige en financiële doelstellingen.	De verwachting is dat de meeste deelopdrachten, als onderdeel van de bestuursopdracht, eind 2020 zijn afgerond.
IT	Momenteel loopt de uitvoering van de interne IT-audit nog. Naast het uitvoeren van deze IT-audit is het van belang om de opvolging van de GAP-analyse inzichtelijk te maken. Op basis van de huidige status hiervan is het nog niet mogelijk om te constateren of wij kunnen steunen op uw IT-omgeving. Dit betekent dat wij aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden moeten uitvoeren.	Met de gemeente is afgesproken dat zij voor 2020 voorbereidende werkzaamheden zullen verrichten ten aanzien van de IT-audit. Deze werkzaamheden zullen worden uitgevoerd door ICTAR (2^e lijn) en team Audit (3^e lijn).

Interne-beheersingsomgeving

De belangrijkste bevindingen uit onze boardletter 2019

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2019 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze boardletter 2019. De specifieke aandachtspunten die wij hebben gerapporteerd zijn als volgt

Onderwerp	Bevinding	Huidige status
Grondexploitatie	Op 29 mei 2019 oordeelde de Raad van State dat overheden het Programma Aanpak Stikstof (hierna: PAS) niet meer mogen gebruiken voor toestemmings- en vergunningverlening. Deze uitspraak heeft verschillende gevolgen voor zowel de toestemmings- en vergunningverlening, als voor de activiteiten die met het PAS waren vrijgesteld van de vergunningsplicht. De gemeente inventariseert momenteel wat hiervan de effecten zijn. Ten behoeve van de jaarrekening worden in het MPGA de grondexploitatieprojecten geactualiseerd. Hierbij wordt rekening gehouden met de actuele stand van zaken ten aanzien van de stikstofproblematiek.	Zie hiervoor pagina 19 in dit verslag.
Floriade	Uw gemeente heeft intern de risicoanalyse ten aanzien van het evenement geactualiseerd. Op basis hiervan is een bedrag van € 2.900.000 extra gereserveerd in de programmabegroting 2020. De risico's betreffen met name tegenvallende inkomsten, dan wel hogere kosten dan begroot. Wij hebben begrepen dat in de komende periode de businesscase van Floriade Almere 2022 B.V. opnieuw wordt geactualiseerd. Hierbij is het van belang dat in de actualisatie de uitkomsten van de risicoanalyse worden meegenomen. Indien de nieuwe businesscase negatief is, dienen de effecten hiervan in de programmarekening 2019 te worden verwerkt.	Zie hiervoor pagina 25 in dit verslag.

Interne-beheersingsomgeving

Verbeterpunten in de interne beheersing

Betrouwbaarheid en continuïteit automatiseringsomgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

Processen binnen uw gemeente vinden steeds meer geautomatiseerd plaats. De IT-omgeving neemt hierdoor een steeds dominantere plaats in binnen uw organisatie. Een adequate opzet en werking van de IT-omgeving is essentieel voor een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een steeds dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering.

Zoals wij **reeds hebben gerapporteerd in de boardletter 2019** heeft u in 2019 en begin 2020 diverse werkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van de interne IT-audit. Naast het uitvoeren van deze IT-audit is het van belang om de opvolging van de GAP-analyse inzichtelijk te maken. Op basis van de huidige status hiervan is het nog niet mogelijk om te constateren of wij kunnen steunen op uw IT-omgeving. Wij hebben met uw gemeente afgesproken dat u voor 2020 voorbereidende werkzaamheden zult verrichten ten aanzien van de IT-audit.

Deze werkzaamheden zullen worden uitgevoerd door ICTAR (2^e lijn) en team Audit (3^e lijn), waarna wij kunnen concluderen of het voor 2020 mogelijk is om te steunen op de IT-omgeving van de gemeente. Wij hebben begrepen dat de voortgang in 2020 conform uw interne planning verloopt.

05 Overige aangelegenheden

Overige aangelegenheden

Communicatie met het management

Onze communicatie met het management

Bevestigingen van het management

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving. Daarnaast hebben wij van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Almere een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de onderneming de volledige medewerking verleend, en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

06 Bijlagen

Bijlage A: Niet-gecorrigeerde controleverschillen

Overzicht van niet-gecorrigeerde controleverschillen. Wij krijgen een schriftelijke bevestiging van het management waarin is vermeld dat, na overweging van al deze niet-gecorrigeerde posten, zowel individueel als in totaal, binnen de context van de jaarrekening als geheel, geen aanpassingen nodig zijn. De volgende niet-gecorrigeerde afwijkingen zijn gedurende onze controle geïdentificeerd:

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen boven de rapportagedrempel van € 0,1 miljoen.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout. - Fout inzake Persoonsgebonden Budget PGB's (via SVB) - Ongecorrigeerde fout vanuit de intern uitgevoerde voortgezette controle	€ 0,1 miljoen € 0,7 miljoen	€ 0,1 miljoen
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout - Fout inzake Persoonsgebonden Budget PGB's (via SVB) en Jeugd/WMO - Ongecorrigeerde fout vanuit de intern uitgevoerde voortgezette controle	€ 0,6 miljoen € 0,6 miljoen	€ 0,6 miljoen € 0,6 miljoen
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	€ 2,0 miljoen	€ 1,3 miljoen
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.) - EU-aanbesteding	€ 1,4 miljoen	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten - Opheffing Fonds initiële ontwikkeling (FIO)	€ 0,5 miljoen	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 3,9 miljoen	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het normenkader is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage B: Onzekerheden in de controle

Overzicht van onzekerheden in de controle. Wij krijgen een schriftelijke bevestiging van het management waarin is vermeld dat, na overweging van deze onzekerheid, zowel individueel als in totaal, binnen de context van de jaarrekening als geheel, geen aanpassingen nodig zijn. De volgende onzekerheden zijn gedurende onze controle geïdentificeerd:

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Prestatielevering Wmo en Jeugd	€ 6,2 miljoen	€ 6,2 miljoen
Onzekerheid PGB-bestedingen 2019 (SVB)	€ 1,1 miljoen	€ 1,1 miljoen
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	€ 7,3 miljoen	€ 7,3 miljoen
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	€ 7,3 miljoen	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 van de Commissie BBV en het controleprotocol inclusief normenkader 2019 van uw gemeente is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage C: Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om het bestuur in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat het bestuur deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage D: Bevindingen controle SiSa-bijlage 2019

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D1A	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D10	Volwasseneneducatie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2019	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeente 2019	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H4	Specifieke uitkering Sport	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer (SiSa tussen medeoverheden)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Strekking controleverklaring rechtmatigheid: Goedkeurend

Strekking controleverklaring getrouwheid: Goedkeurend

Bijlage E: Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van Almere in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor een tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking hiervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen. Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt, waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controle-opdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheidsevaluatie'), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze organen te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Bijlage E: Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid

Rotatie van teamleden

Een te grote mate van vertrouwdheid kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken. Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van de leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen. Het kan dan ook vereist zijn om teamleden te vervangen. Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij Almere te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam, heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

This report has been prepared solely for the use of the Audit Committee, Supervisory Board and Executive Board of gemeente Almere and should not be distributed or quoted in whole or in part without our prior written consent. No responsibility to any third party is accepted as the report has not been prepared for, and is not intended for, any other purpose. As a consequence, we do not assume any liability or duty of care to any other person to whom this report is shown or into whose hands it may come.

The matters raised in this report are those which have come to our attention as a result of our audit and are those that we believe we need to bring to your attention. They are not a comprehensive record of all the matters arising and in particular we cannot be held responsible for reporting all risks in the business or all internal control weaknesses. Any conclusion, opinion or comments expressed herein are provided within the context of our opinion on the financial statements as a whole, which will be expressed in our auditor's report. Similarly, the comments, observations and recommendations involving systems and procedures should not be read as an opinion on the internal control structure and its operation.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu, a UK Private Company limited by guarantee, and its network of member firms. Neither Deloitte Touche Tohmatsu nor any of its member firms has any liability for each other's acts or omissions. Each of the member firms is a separate and independent legal entity operating under the names of "Deloitte", "Deloitte & Touche", "Deloitte Touche Tohmatsu", or other related names.

© 2020 Deloitte Accountants B.V. All rights reserved.
Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited